



## Suitsuving

Mait Vaik "Kõigil on alati õigus"

Tallinna Raamatutrükikoda, 2012

Mait Vaigu luuletusi peab lugema üksi. Raamatukogu vaikus ega oma toa eraldatus ei ole piisavad üksindus ja vaikus. Neid luuletusi peab lugema paneelmaja keskmises seisukorras olevas korteris, üksi katkiste vedrudega madratsil (mida võiks hellitavalt voodiks nimetada) lebades, kordamööda akent ja lage vahtides ning sigaretti hoidvat kätt justkui instinktiivselt huulte ja tuhatooši vahet liigutades.

*"Üks päev on lõppenud, algamas uus.*

*Ma laman voodis, käed taskus, sigaret suus.*

*Nii mõnigi õhtu on möödunud nii,*

*nii mõnigi päev on kadund kui viiv.*

*Ma vaikin, ma muigan ja miski mu sees*

*ütleb: "Kõik on ju möödas, ei, kõik on veel ees!"*

*Tumm tuba mu ümber pilte on täis.*

*Keegi liigutas neis. Võib-olla vaid näis.*

*/---/"*

Neid luuletusi lugedes on võimatu mitte tunda seda kopitava, röske ja suitsu järgi haiseva korteri lõhna. Ja kui see hõng juba ninas on, ei lahku see sealt enne, kui raamatu käest panen. Kui siiski.

*"Kuidas tuli pimedus mu tuppa –  
tuli vaikselt, tuli tasa.*

*Sulges tuled, kardinad ja akna,  
keeras linnulaulu maha.*

*Kuidas tuli pimedus mu tuppa –  
tuli vaikselt, tuli tasa,*

*taevatähtedelt sai pintslit ja siis tõmbas  
varjud seintele ja maha.*

*Keda kutsus pimedus mu tuppa,*



*kelle võttis kaasa täna –  
kutsus nukruse ja igavikutunde,  
uni vabandas, läks ära.  
/---/"*

Kõik luuletused ei räägi tollest korterist ja suitsust, aga siiski on sellelt sündmuskohalt raske lahkuda. See hall korter on sõlmpunktiks, ühtegi luuletust ei saa ilma seda paika ette kujutamata mõista. Kõik linnastseenid näivad vaid vaatlused, punane sportauto, mis paaris luuletuses end ilmutab, on vaid unenägu, sümbol millestki ihaldatust ja samas nii ebavajalikust. Ja mulle tundub, et "Taksosõit" sobiks kogu teose epiloogiks:

*"Ma sõidan taksos mööda linna.  
On öö ja lumi katab maad  
ning veel ei taha koju minna  
ja minna ära veel ei saa.*

*Ma sõidan taksos mööda linna  
ja raadiost mängib "Kesköötund"  
ja põrandale taskust kinda  
ma olen pilland, unustand.*

*Ma küsin suitsetamaks luba  
ja pimeduses süttib tikk.  
On kopikatest saanud rublad  
ja minu sõidust igavik  
ning laternalgus, lumi,  
nahkistmed, sigateriving  
ja linn, mis tühi hommikuni,  
on muutnud rõõmsalt kurvaks mind."*

Mait Vaik suudab mõjuda oma kõige süngemate ja tumedamate sõnadega kõige trööstivamalt, just rõõm kurbusest on see emotsioon, mida kogu luulekogu endas kannab. Mäletan, kuidas väikse, algklassialise lapsena mõtlesin, kui hea meel mul on olla kurb... See on märk sellest, et ma ei ole rumal ja sinisilmne ning ehk kunagi tunnen tänu sellele ka tõeliselt head asjad ära. Kui hea on olla kurb! Mait Vaigu lootusetus ja masendus on magusad. Need on sõltuvust tekitavad. Tema sõnade



traagilisus on kui lapse jonn – isegi kõige ilusamal hetkel ei ole ta nõus oma õnnetusest loobuma. Selles kurvameelsuses on midagi, mis rahustab ja trööstib.

"/---/

*Seepärast tõuse päike, kui sa tõusta tahad,  
ja paista neile lilledele rõõmuks,  
veel selle tunni jooksul lasen ennast maha,  
kuid enne võtan sinust viimse sõõmu."*

On tõesti uskumatu, kui hoolimatult võib lugeja luuletaja tragöödiasse subuda. Ja kui Vaik vahel ütlebki lahti neist süngeist sõnadeist, sünnivad luuletused, mis oma sarkasmist läbi imbunud mõtetega kohutavad rohkem kui kõik enda elu lõpetamisele viitavad read kokku.

"/---/

*Ja on ju tore elada siin ime-imelises ilmas,  
kus lihtsalt ei saa teisiti kui rõõmustama peab.  
Ma nutan ainult siis, kui miskit on mul silmas,  
ma olen õnnelik, et inimesed on nii ilusad ja head."*

Kõigi luuletuste peale kokku ei ole üldse palju erinevaid teemasid, millest nad räägiksid. Motiivid korduvad: põhilised on linnaelu hallus, üksildus- ja tühjustunne, haiged inimesed ja armastus. Need kõlavad sarnaselt ja sarnased nad ongi. Lisaks on Vaigu stiilile omane paljude ridade ja isegi salvide kordamine. Sellest võiks järeldada, et kõik emotsioonid ja tunded pidevalt korduvad ning seetõttu muutub Vaigu luuletuste lugemine igavaks ja väsitavaks, kuid nii see üldse ei ole. Isegi täpselt samal teemal sama tundeiga kirjutatud luuletused on siiski väga erinevad. See pidev kordamine hoopis võimendab lugemiselamust – see on kui maagiline rituaal, mis tõmbab endasse ja kust ei soovigi enam välja pääseda. Selles masendavas maailmas on nii palju huvitavat ning iga lootusekübe on selle võrra kaunim.

Eraldi arvustuse võiks kirjutada Vaigu armastusluuletustest, mis kõik annavad edasi väga tugevat emotsiooni alates leppimatust igatsusest kuni sügava vihkamiseni. See võimas tunne on edasi antud lihtsate, igapäevaste ja vahel kohe rõvedalt tavaliste kujunditega, kuid just lihtsus ongi ilmselt see, mis nad nõnda kummitavaks muudab. Kuidas see luuletaja peab küll mõtlema, et ta nii tavalised olukorrad suudab sellistesse sõnadesse panna, mis nende puhast ilu rõhutavad! Mõned read on sellised, mis isegi kuid, ilmselt ka aastaid, pärast lugemist kummitama jäävad. Ja kuigi on raske sõnade täpset järjekorda meeles pidada, ei unune see pilt, mille nad lõi.



"/---/

*On linna tühjus teinud meist me orjad,  
üksainus vaade purustaski kõik,  
mu silmist peegeldusid sinu puhtad silmad,  
kust peegeldus mu lootusetu pilk.*

/---/"

Viimasel (paaril) aastakümnel on luulemaastikul popiks saanud mõte, et riim, mis ei tule loomulikult, rikub luuletuse ning surub seda mingitesse "klassikalise luule" raamidesse. Et riimimine võib tihti viidata just ebaprofessionaalsusele – on ju head vabavärsis luulet palju keerulisem kirjutada, kui mõni lihtne riim luua. Riimluule ei ole enam moes.

Vaigu luuletustes esineb väga palju riime, mis mõjuvad ülimalt pingutatult ning algajalikult. Mõned lausa sunnivad end uuesti lugema, nii otsitud tunduvad need. Ometi näib, nagu oleks neid vaja. Nad lisavad lugemisse pinget, võtavad tempot maha. Kuulus tänavakunstnik Banksy on öelnud, et kunst peab häirima mugavaid ning rahustama häirituid. Just nii need pastakast imetud riimid töötavadki: kui ikka veel end mugavalt tuntakse, häirivad need, ja kui juba häiritud ollakse, ei panda neid tähelegi.

"/---/

*Ühel hommikul saab kõigest hirmus väsind –  
sigaretist, suitsupakist, muusikast, mis mängib makis,  
raadiohäälest, päiksekiirest, ühendusest, mis on kiire.*

/---/"

Luulekogu puhul on eriline ka selle vorm ja küljendus. Vahel asub üks lühike luuletus kahe lehe peal, siis on jälle mõlemad tihedalt täis ridu – ja kuna paljudel luuletustel ei ole pealkirju, jääb lugeja otsutada see, kas tegu on ühe pika või kahe lühikese luuletusega. Kohati on luuletuste vahel kaks tühja lehte. Neile, kes luulekogu järjest lappavad, annavad nad kindlasti väärtuslikku hingetõmbeaega või võimalust loetud leib luusse lasta. Puhtad lehed töötavad nagu ingver sushikäikude vahel – puhastavad (maitse)meele ära. Kui tekibki tunne, et nende lehtedega oleks justkui eraldatud mingid teemaplokid või peatükid, siis nii see siiski vist ei ole. Aga see jäägu ka iga lugeja enda otsustada. Sisukorda ei ole ning sealt vihjeid vahelehtede funktsiooni kohta ei leia.

Mitte ainult need valged lehed ei muuda vormi eriliseks, vaid ka luuletuste enda küljendus. Näiteks on luuletuses "Tikutoosiga mees" üks salm kirjutatud viimase salmi kõrvale ning ... tagurpidi. Selle



lugemiseks peab raamatu teist pidi keerama. Milleks ometi? Ei tea, kas küljendusvõtted töötavad tõesti nii lihtsalt vaid minu peal, aga mulle kohe näib, et see tagurpidi keeramine mõjub, see tõesti tekitab mingi pea alaspidi olemise tunde. Need sõnad oleksidki kui loodud nõnda lugemiseks ja ma olen täiesti kindel, et sellist küljenduslikku trikki ei tehtud nalja pärast või juhuslikult, et tegu on täiesti läbimõeldud võttega.

Võin küll julgelt öelda, et isegi luuletuste järjekord, reavahe ja kirjafontki on siin kogus läbi mõeldud. Mitte miski pole nii, nagu ta on, juhuslikult. Kõik on selline, nagu ta on, põhjusega. Selle luulekogu vormi minimalistlikkus ja salapära on äärmiselt võluvad ning sobivad väga hästi luuletuste sisuga.

"/---/

*Keegi võiks võtta mu jalgadest kinni,*

*hoida neid sirgena, tõsta siis üles.*

*Haaraksin vaibast – pea käibki vist ringi*

*ja saabuski viimaks see minestushetk.*

"/---/ (?) (tagurpidi salm)

(?) - kuna salm on kirjutatud viimase salmi kõrvale, tagurpidi, ei saa kindel olla, kumb neist viimane on, ning seda peab iga lugeja ise otsustama

"Kindlasti lugege! Aga üksi ja siis, kui tunnete end üksildaselt," ütlesin neile, kes küsiks, kas soovitan seda kogu. Tegu ei ole luulega, mis kõiki ühtmoodi vaimustaks ja ahhetama paneks ning esialgu võib tunduda see konarlik ja veider, kuid kui õiges meeleolus ja keskkonnas lugeda, paneb see kindlasti mõtlema.

Vahest ongi omadus inimesed unistama panna luule juures olulisem kui sõnade ilu või riimi kõla?

Maali Ojasalu

Hugo Treffneri Gümnaasium

11. klass

juhendas Tiina Pluum